

# INDIA 70

▷ SZÖVEG: LAZÁR ÁDÁM

**Nekem 20:** két évtizede jártam először Indiában. „Amikor befutunk Delhibe, kiviszlek egy piacra” – mondja kollégám. Hárman vagyunk: két operatőr és én, a készülő dokumentumfilm szerkesztője. Munkatársaim már többször jártak itt, de nekem rengeteg olvasmány, film, álom valóra válása, amikor végre kilépek a repülőtérről. A párás, fojtó meleg, a zaj, a tömeg, a tülekedés ráébreszt: Indiában vagyok!



FOTÓ: ISTOCKPHOTO

**INDIA: A HATALMAS, SZÍNES BAZÁR**

AZ EGYKORI SELYEMŰT HELYÉN, DELHI CHANDHI CHOWK ELNEVEZÉSŰ PIACA ALIGHANEM A VILÁG EGYIK LEGNAGYOBB, LEGGAZDAGABB ÁRUVÁLASZTÉKŰ VÁSÁRLÓHELYE. DE ZÖLDSÉG-, GYÜMÖLCS- ÉS VIRÁGPIACOT MINDEN TELEPÜLÉSEEN TALÁLNI, ÉS OTT VALÓJÁBAN MINDEN KAPHATÓ



Jó időbe telik, amíg a hatalmas forgalmon átvergődve a szálláshelyre érünk. A színpompás, radzsasztáni turbános fejdíszes portások látványa, az udvariasság mintha visszarepítene abba a korba, amikor a nyugatiak itt nem látogatók, hanem uralkodók voltak. De persze ez most egy nagy szálloda vendéglátása...

Ledobjuk csomagjainkat, és riksával indulunk Chandhi Chowk, Delhi és talán a világ egyik legnagyobb, de feltétlenül egyik legszínesebb piacára. A forgatagban valaki finoman, de határozottan rángatni kezdi a kezemet. Lenézek. Egy négy-öt éves gyerek – hogy fiú-e vagy lány, kiderítenetlen marad. Hosszú, térdéig érő, valamikor sűrű ing van rajta. Erősen fogja a kezemet. Amerre megyek, jön velem, egészen addig, amíg úgy félóra után néhány rúpiát a kezébe nem csúsztatok. Hatalmas, barna szemével rám néz, és eltűnik a forgatagban.

Az óriási ember- és árutömeg szinte lebéni. Közben az indiai származású brit író, Sir Salman Rushdie nyilatkozatára gondolok. Amikor sok év távollét után megérkezett Delhibe, s még mielőtt kilépett volna az érkezési csarnokból, tehát bármit is láthatott volna, egy riporter megkérdezte: „Gondolom, kíváncsi rá, hogy utolsó látogatása óta mennyit változott India?” Rushdie szomorkásan ránézett és elmosolyodott: „India sohasem változik”.

#### INDIA MEGVÁLTOZOTT?

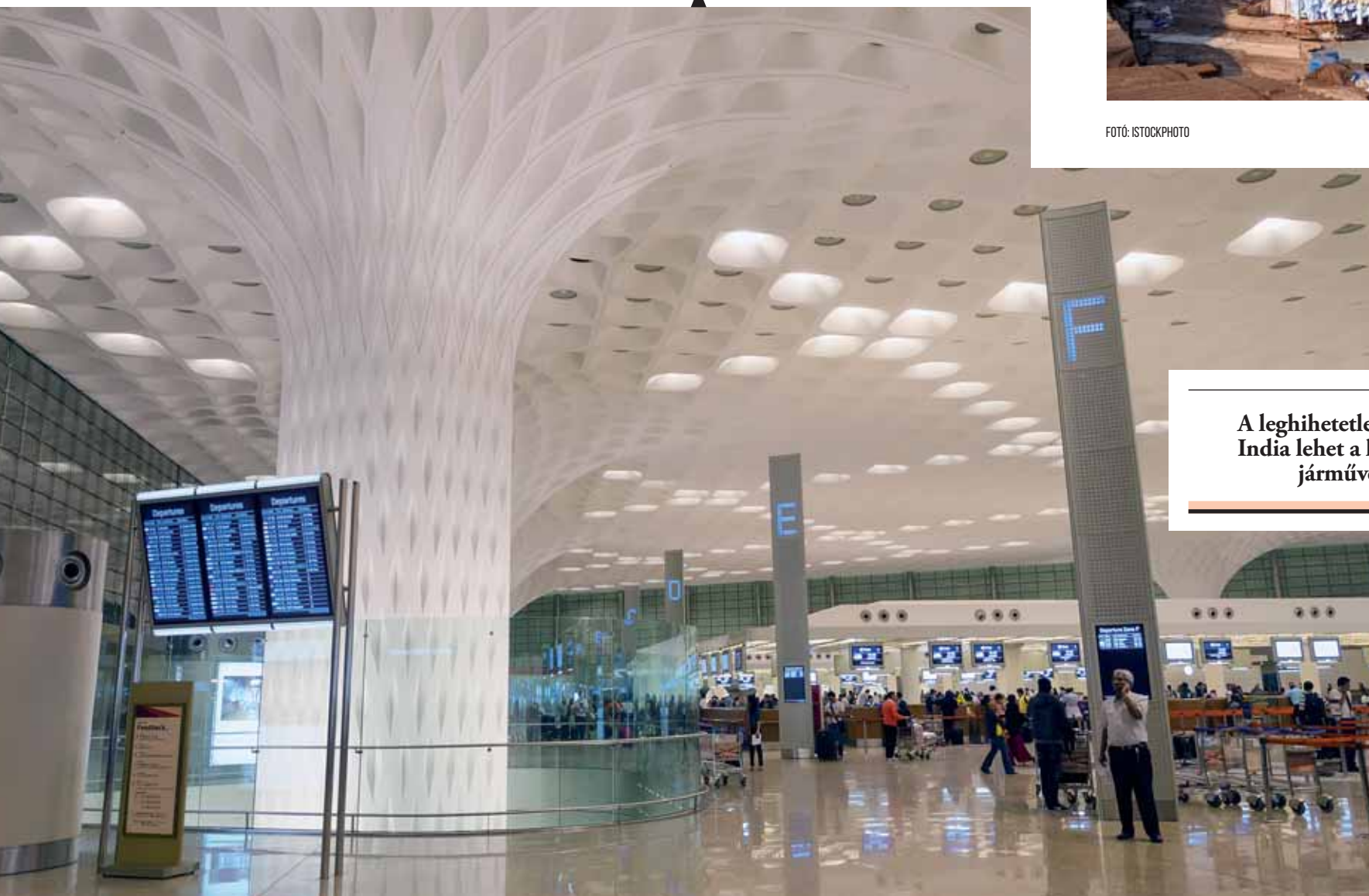
NÉHÁNY HÓNAP ALATT TŰNNEK EL A BÁDOGVÁROSOK, ÉS HELYÜKÖN FELHŐKARCOLÓK EMELKEDNEK. A METROPOLISZOKBAN A ROZZANT KALYIBÁK HELYÉRE ÓRIÁSI LAKÓ- ÉS IRODAHÁZAKAT EMELNEK. EZZEL PRÓBÁLJÁK A HATALMÁSSÁ DUZZADT LAKOSSÁG LAKÁS-, TÁRSADALMI ÉS KÖZLEKEDÉSI GONDJAIT ENYHÍTENI. INDIA NAPONTA VÁLTOZIK!

#### ÚJ REPÜLŐTEREK

HAIDARÁBÁDOT ÉS MUMBAIT KÖVETVE, TÖBBÉVES MUNKÁVAL UTÁN DELHI NEMZETKÖZI REPÜLŐTERÉT IS ÚJJÁÉPÍTETTÉK: ELEGÁNS, GYORS, KÉNYELMES, A TÖBB MILLIÓ UTAZÓ, ÁTUTAZÓ ÉRKEZÉSÉT, TÁVOZÁSÁT SZOLGÁLVÁ. HA A CSATLAKOZÁSOK KÖZÖTT HOSSZABB AZ IDŐ, ITT AKÁR MEG IS SZÁLLHATUNK



FOTÓ: ISTOCKPHOTO



#### FÉNYLŐ INDIA

Ha valaki hisz a véletlenekben, akkor ez is az lehet: 20 évvel később most ugyanabba az elegáns, méregdrága szállodába érkezem egy találkozóra, ahol akkor megszálltunk. De itt nincsenek véletlenek, csak istenek és csillagok. Ez India.

A márvánnyal borított csarnok közepén hatalmas márványasztal, tele színes ajándékdobozokkal. Az egyikben megakad a szemem. A díszdobozban egy görögdinnye, elegánsan becsomagolva. Kicsi, aranyozott spárgával a gyümölcshez rögzítve, diszkréten lóg az árcédula. Nézegetem a többi dobozt is, de szemem állandóan visszatér a dinnyéhez, illetve annak árához.

Barátaim még nem érkeztek meg, van időm belelapozni a mellettem lévő asztalra

helyezett évfordulós kiadványba. 1947-ben, amikor India kivívta függetlenségét, 290 millió, többségében nagyon szegény ember élt az országban. Most, 70 évvel később 8,5%-os évi GDP-növekedésről értesülök. India ma már a világ legnagyobb feketetea- és generikusgyógyszer-gyártója. Az élelmiszer-termelésben és -feldolgozásban egyre nagyobb szerepet kap a napenergia. 2016-ban a külföldi beruházások 27%-kal növekedtek, és a világon a harmadik a „zöldépítésben”. A leghihetlenebb pedig az, hogy hamarosan India lehet a legnagyobb az önvezető járművek előállításában. De vajon mindez csupán jól hangzó statisztika, vagy a mindennapi ember is érez valamit a dinamikus változásból? Megváltozott-e az élete?

**A leghihetlenebb, hogy hamarosan India lehet a legnagyobb az önvezető járművek előállításában.**



FOTÓ: ISTOCKPHOTO



## SZORONGATÓ INDIA

Óriási késéssel befutnak az ismerősök is. Fuldoklanak a dűhtől. Egy másik Indiáról panaszkodnak. A taxis menet közben bejelentette, hogy a nagy forgalomra tekintettel felemeli az előre megállapított tarifát, és nagy borralót vár. És ezt előre meg is akarja kapni, a fizetésig pedig leáll. Ráadásul az olcsó szállodájukban a falak és a matracok is nedvesek, a fürdőszobában viszont nincs víz. Beszélnek az önjelölt „idegenvezetőjükről”, aki kifejezett kérésük ellenére sem hagyja őket békén, s egyre csak a „vezetésért járó napidíjat” követeli tőlük. Mondják, hogy vonattal, repülővel, busszal és főleg autóval mennyit utaztak, és bármilyen is volt a jármű, mindig késéssel – időnként 4-6 órát is. Ülünk a csodás, elegáns szállodában, és hallgatom a történeteket. Mi az igaz? Barátaim napi élményei vagy a kiadvány adatai? Közben nézem a dinnyét. India megváltozott?

**A taxis menet közben bejelentette, hogy a nagy forgalomra tekintettel felemeli az előre megállapított tarifát, és nagy borralót vár. És ezt előre meg is akarja kapni, a fizetésig pedig leáll.**



FOTÓ: ISTOCKPHOTO

FÜLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TRENDFM-EN  
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR.  
A RÁDIÓBAN VENDÉGÜNK A TÉMÁRÓL:  
**LÁZAR ÁDÁM**

**TRENDFM** 94.2  
GAZDASÁGI HÍRÓ CSOPORT

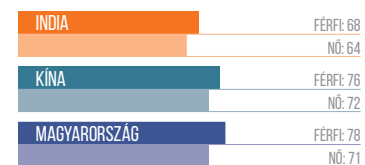
KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:  
[WWW.TRENDFM.HU](http://WWW.TRENDFM.HU)

## KÖZLEKEDÉS

AZ ÁLLAMI KÉZBEN LÉVŐ INDIAI VASÚT, A VILÁG NEGYEDIK LEGNAGYOBB VASÚTTÁRSASÁGA. TÖBB MINT 7000 ÁLLOMÁS, NAPI 22 MILLIÓ, ÉVI 8 MILLIÁRD UTAS ÉS 1101 MILLIÁRD TONNA ÁRU JELZI A MÉRETEKET

A BUSZOK, VILLAMOSOK JÓ NÉHÁNY ÉVTIZEDE KÉSZÜLTEK. EZEKEN A FÉRFIAK ÉS A NŐK CSAK EGYMÁSTÓL ELKÜLÖNŰLVE UTAZHATNAK

AKINEK TAXIRA NEM FUTJA, VAGY A TAXI NEM FUT A MONSZON MIATT, ANNAK MARAD A KERÉKPÁROS VAGY MOTOROS RIKSA



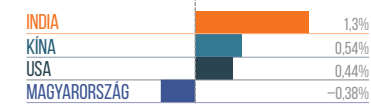
SZÜLETÉSKOR VÁRHATÓ ÉLETTARTAM (ÉV)



ÉVENTE GYÁRTOTT FILMEK SZÁMA (2016, DB)



HADSEREG MÉRETE (FŐ)



NÉPESSÉGNÖVEKEDÉS



A 45 ÉVES FÉRFI LAKOSSÁG ÁTLAGOS TESTMAGASSÁGA



ÜRRAKÉTA INDÍTÁSOK SZÁMA (2016, DB)

## MINDENNAPI INDIA

Indiában az adásvétel mindig is az élet szerves része volt. Ma, amikor az ország lakossága meghaladja az 1,3 milliárdot, ennyi ember napi ellátása elképesztő feladat. A földet megművelni, vetni-aratni, szüretelni, feldolgozni, szállítani, azután eladni több százmillió embernek ad munkát.

India egy óriási bazár, ahol majdnem bármit lehet venni, majdnem bármikor. Éjszaka, a vonatra várva a pályaudvaron, a vágányok között és utazás közben frissítőt, teát, szendvicseket a szerelvényen. A városokban, a lassan hömpölygő kocsisorok között gerezekre szeletelt kókuszdiót, léggömböt, újságot és műanyag karkötőt. Műemlékek közelében olcsó napszemüvegeket, szobormásolatokat, mobiltelefont. És elmagyarázhatatlan, hogy ha az emberen van már napszemüveg, miért nem akar venni még egyet? És ha már venni nem akar, miért nem ad nekik a pénzéből? Mondjuk, dollárt vagy eurót!

Olyan tevékenységeket látunk, amelyek – ilyen formában – ismeretlenek Nyugaton. Az utcákra néző szuterénekben, járdákon szabók, cipészek és borbélyok dolgoznak. Egy banándoboznyi hely az üzletük, szalonjuk. De van, akinek ennyi hely sem kell. Vérnyomás- és testsúlymérést vállalnak,

**India egy óriási bazár, ahol majdnem bármit lehet venni, majdnem bármikor. Éjszaka, a vonatra várva a pályaudvaron, a vágányok között és utazás közben frissítőt, teát, szendvicseket a szerelvényen.**

**A 2008-AS, 2011-ES ÉS 2016-OS TERRORTÁMADÁSOKAT KÖVETŐEN A NAGY TÖMEGEK JELENLÉTÉVEL SZÁMOLÓ REPÜLŐTEREK, ÁLLOMÁSOK, PIACOK, SPORTESEMÉNYEK KOMOLYABB VÉDELMEZÉST, ELLENŐRZÉST KAPNAK A VILÁG HARMADIK LEGNAGYOBB HADSEREGÉTŐL**

FOTÓ: OLÁH SZILVIA



FOTÓ: ISTOCKPHOTO

FOTÓ: OLÁH SZILVIA

FOTÓ: OLÁH SZILVIA



### NYUGATON MA MÁR ISMERETLEN FOGLALKOZÁSOK

AZ ÓRIÁSI TÖMEG LAKÁSGONDJAINAK ENYHÍTÉSÉRE RENGETEG ÉPÍTKEZÉS ZAJLIK, EZÉRT HATALMAS MENNYISÉGŰ ÉPÍTŐANYAGRA VAN SZÜKSÉG. A TÉGLAGYÁRAK A NAGYOBB FOLYÓK KÖZELÉBEN TALÁLHATÓK. A GARÁZSBAN A MUNKÁSOK SZEMÉLYENKÉNT NAPONTA MINIMUM 200 FARMERT FESTENEK MEG KICSI A VARRÓGÉP, DE A SZABÓ NAPONTA BEFEJEZHET EGY ÖLTÖNYT

sőt a Gangesz partján egy férfi ellentmondást nem tűrően fültisztítást ajánl. Ugyancsak itt agyagból készítenek naponta sok ezer vázát, csészét. Az utcai árusoknál ezekből lehet kapni a „massala chai”-t, a fűszeres teát.

**Fogyasztás után a csészécskét rögtön a földhöz vágják, összetörik. Így a legtisztább, mert így más nem ihat a használt edényből. A csészeszilánkok aztán újabb embereknek adnak munkát...**

Fogyasztás után a csészécskét rögtön a földhöz vágják, összetörik. Így a legtisztább, mert így más nem ihat a használt edényből. A csészeszilánkok aztán újabb embereknek adnak munkát, mert az edénytörmelékkel össze is kell söpörni. Ezt – az Indiai Alkotmányban lerögzítetten már több mint 50 éve nem létező – legszegényebb, „érinthetetlen” réteg tagjai végzik.

Az útminőség és a használati intenzitás megviseli a közlekedési eszközöket. Az út szélére parkolva javítják a teher- és személyautókat, buszokat, riksákat, bicikliket, motorokat. Az utak mentén, folyók közelében magas tornyok is emelkednek. A téglavetőket a homokos, agyagos üledéket formákba helyezik, aztán kiteszik a tűző napra. Megszilárdulva mehet a kemencébe kiégetni. 2500 téglakészítésért 5000 forint jár. A közelben nádcukorüzlet zajlik. Asszonyok cipelik ütemesen több 10 kg-os, hosszú nádkötegeiket a feldolgozóba, máshol pedig rögtön kézi présekkel facsarnak a nádból levet.

„Jöjjenek! Elviszem magukat valahova. Ilyet még biztosan nem láttak!” – mondja sofőrünk, amikor néhány nap után észreveszi, hogy leginkább a számunkra szokatlan helyszínek, foglalkozások érdekelnek. Egy szegényebb negyedben egy garázshoz vezet. Amikor kocsink megáll a szűk, kis utcában, a környék összefutó gyerekei mind be akarnak jutni a kapun. Mintha még sosem látták volna a belső történeteket. Ez a farmerfestő üzem. Bent három férfi dolgozik. A helyiségben sötét van és penetráns bűz. Leginkább lábszárra emlékeztető



FOTÓ: ISTOCKPHOTO

vasrudak fekszenek előttük, arra húzzák rá a nadrágszárakat, majd színezőanyaggal 5-10 percig dörzsölik. Ekkorra már előkerül egy rendőr is, aki hosszú bambuszbotjával serkenti a gyerekeket a műhely elhagyására. De a felhasznált színező vegyszernek olyan erős a párolgása, hogy már könnyezünk és köhögni kezdünk.

Sofőrünk néhány házzal lejjebb ismét megáll. „Jöjjenek, szeretném, ha meglátogatnának bennünket és elfogyasztanának velünk egy csésze teát!” – mondja. A meghívás nemcsak egy spontán ötlet volt, mert felesége és anyósa jó ideje dolgozhatott az ebéden. Két kisgyermek csillapíthatatlan érdeklődéssel néz a konyha felé. Közben látjuk, hogy a farmerfestőből is ide hozzák a fél nadrágszárakat, amiket aztán az asszonyok varrnak kész nadrággá.

FOTÓ: ISTOCKPHOTO

**A téglavetőket a homokos, agyagos üledéket formákba helyezik, aztán kiteszik a tűző napra. Megszilárdulva mehet a kemencébe kiégetni. 2500 téglakészítésért 5000 forint jár.**



#### A SZÍNEK ÜNNEPE – HOLI

ÉVENTE EGYSZER, A HOLIKOR INDIAIAK MILLIÓI ÜNNEPELNEK, EGYMÁS ARCÁT, RUHÁJÁT SZÍNES PORRAL BEKENVE. ILYENKOR NEM AJÁNLATOS FEHÉR RUHÁBAN, DRÁGA FÉNYKÉPEZŐGÉPPEL AZ UTCÁKON JÁRNI. SZÍNES ESEMÉNY LEHET...

#### INDIA VÁLTOZIK!

A LEGTÖBB TEMPLOM, KEGYHELY, VÁR, MŰEMLEK BELTERÜLETÉN MA MÁR TILOS A KOLDULÁS. ÍGY A VADENTA MOZGALOM KOLKATAI BELER MATH KÖZPONTJÁBAN IS



**LÁZÁR ÁDÁM**  
ÍRÓ, ÚJSÁGÍRÓ, A BBC  
VILÁGSZOLGÁLATÁNAK  
EGYKORI SZERKESZTŐJE

Egy apró falucskán hajtunk át. Kérem a sofőrt, hogy álljunk meg egy fa árnyékában, szemben az artézi kúttal. Érdekel, kik, milyen gyakran jönnek ide vízért. Lányok, asszonyok érkeznek folyamatosan, mindenkinél több kancsó, lábas van. A tiszta víz nagy kincs, pláne, ahol ilyen kevés és ilyen meleg van. Legalábbis nyáron. Mert télen, főleg este erősen lehül a levegő, s ahogy alkonyodni kezd, az üzletek, irodák, házak előtt férfiak gyűlnek össze. Középre néhány gallyat dobnak. Meggyújtják. A füstöt körülülve, az univerzumot fűtve sokáig melegszenek.

Az elegáns szálloda görögdinnyéjére gondolok. A vékony, aranyozott cernán lógó ár: 200 dollár! Megváltozott volna India? A tömegeknek kevéssé. Ahhoz még több időre lenne szükség...